

Тетяна Разуменко,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри англійської філології,

Харківський національний педагогічний університет

імені Г. С. Сковороди

<https://orcid.org/0000-0002-0682-3812>

м. Харків, Україна

Інтерактив для формування іншомовної компетентності особистості

Interaction for the formation of another language competence of personality

Анотація. У статті автор розкрив роль, значення і перспективи використання інтерактивів для формування іншомовної компетентності особистості. Автором зазначено, що аналіз масиву джерел у відкритому доступі засвідчив про відсутність системного дослідження використання інтерактивів для формування іншомовної компетентності. Актуальність теми визначена реаліями провадженого в Україні воєнного стану, що стало причиною поширення дистанційної форми освіти, змішаного навчання. Автор зазначив, що іншомовна компетентність особистості відіграє важливу роль в полікультурному вихованні, реалізації цілей євроінтеграції національної освіти, формуванні мовної культури особистості. Мета статті: розкрити методичний потенціал використання інтерактивів для формування іншомовної компетентності особистості. Узагальнено такі результати. Авторка зазначила, що для формування іншомовної компетентності використання інтерактивів сприяє реалізації принципу педагогічного партнерства усіх учасників освітнього процесу. Цей принцип відносно новий для української освіти, традиційний для американської і європейських освітніх систем. Інтерактив як елемент методики вивчення іноземної мови має потужний мотиваційний потенціал. У статті розкрито ключові методичні поради щодо використання інтерактивів під час вивчення іноземної мови у закладах вищої педагогічної освіти: *hot summary, reflexive circle, interview, round table, project, expert groups, dozens of questions, excursion chainstory, інші*. Спільною тезою, яка об'єднує методичні аспекти цих інтерактивів автором визначено так: зосередження на конкретній проблемі, орієнтування на кооперацію і партнерство, відмова від формального контролю та оцінки; активізації групової комунікативної діяльності; психологічно комфортні умови навчання. Перспективами подальшої розробки теми авторка бачить розроблення методичних чеклістів для педагогів-початківців щодо використання інтерактиву під час формування іншомовної компетентності особистості (залежно від різних рівнів освіти, рівня мовної підготовки здобувачів).

Ключові слова: особистість, мовна освіта, іноземна компетентність, іноземна філологія, інтерактивні методи навчання.

Summary. In the article, the author revealed the role, significance and prospects of using interactives for the formation of foreign language competence of an individual. The author stated that the analysis of an array of sources in open access testified to the lack of a systematic study of the use of interactives for the formation of foreign language competence. The topicality of the topic is determined by the realities of the martial law in Ukraine, which became the reason for the spread of distance education, mixed education. The author noted that the foreign language competence of an individual plays an important role in multicultural education, the realization of the goals of European integration of national education, and the formation of the linguistic culture of an individual. The purpose of the article: to reveal the methodological potential of using interactives for the formation of a person's foreign language competence. The following results are summarized. The author noted that for the formation of foreign language competence, the use of interactives contributes to the implementation of the principle of pedagogical partnership of all participants in the educational process. This principle is relatively new for Ukrainian education, traditional for American and European educational systems. Interactive as an element of foreign language learning methodology has a powerful motivational potential. The article reveals key methodical tips on the use of interactives when learning a foreign language in institutions of higher pedagogical education: hot summary, reflexive circle, interview, round table, project, expert groups, dozens of questions, excursion chainstory, others. The author defines the joint thesis that unites the methodological aspects of these interactives as follows: focus on a specific problem, focus on cooperation and partnership, rejection of formal control and evaluation; activation of group communicative activity; psychologically comfortable learning conditions. The author sees the development of methodological checklists for novice teachers regarding the use of interactive tools during the formation of foreign language competence of the individual (depending on different levels of education and the level of language training of the students) as perspectives for further development of the topic.

Key words: personality, language education, foreign language competence, foreign philology, interactive teaching methods.

Вступ. Увесь світ здригнувся від свавілля і алогічності військової агресії проти суверенітету і недоторканності кордонів України. Другий рік поспіль Україна виборює своє право на свободу і незалежність. Попри труднощі воєнного стану, провадженого на усій території України, проблематика освіти, вдосконалення методик викладання іноземних мов актуалізована на теперішній час осмисленим прагненням освітян до активностей в євроінтеграційних процесах. Такі процеси відбуваються в усіх сферах суспільного розвитку в Україні.

Наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства № 610 від 23.03.2021 року було затверджено

професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти» [7]. Сам стандарт розроблено Міністерством освіти і науки. У переліку загальних компетентностей цього стандарту фактично кожна з 12 заявлених компетентностей значно виразніші за умови володіння фахівцем іншомовною компетентністю. Предметний розгляд формування іншомовної компетентності перебуває в площині компетентностей, необхідних для викладання і консультативної підтримки студентів, виконання творчих, дослідницьких проєктів, керування науковою роботою здобувачів [7].

Категорійний апарат цієї статті осмислено на підставі узагальнення висновків праць Д. Нумес [1], Г. Іванчук [5], З. Конєвої [6], І. Ставицької [8], які сутність іншомовної компетентності розкрили через призму компетентнісного та особистісного підходів. Водночас, аналіз масиву джерел у відкритому доступі засвідчив про доцільність розкриття проблематики формування іншомовної компетентності через практики використання інтерактиву. Адже в реаліях воєнного стану в Україні, вимушених переселенців – здобувачів, які проживають за кордоном, але продовжують освіту в українських закладах освіти формат дистанційного, змішаного навчання конструктивний.

Іншомовна компетентність особистості відіграє важливу роль в полікультурному вихованні, реалізації цілей євроінтеграції національної освіти, формуванні мовної культури особистості.

Мета статті: розкрити методичний потенціал використання інтерактивів для формування іншомовної компетентності особистості.

Методологія та методи дослідження. Заявлена тема перебуває у площині глибинних ідей і принципів цифровізації освіти, реалізації педагогічного партнерства. Власне саме поняття інтерактиву передбачає опору на особистісний і діяльнісний підходи до організації навчальних взаємодій. Також методологічним базисом цієї розвідки визначено компетентнісний та особистісно-діяльнісний підходи. Для досягнення поставленої мети використано методи критичного і системного аналізу нормативного забезпечення, публікацій наукового і методичного змісту, узагальнення і систематизації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтерактив під час формування іншомовної компетентності особистості здобувача вищої освіти передбачає створення додаткових зовнішніх стимулів і стабільної мотивації до активної комунікації в іншомовному просторі. По суті через інтерактив здобувач вчиться спілкуватися іноземною мовою, певним чином у штучно створеній комунікативній ситуації. Чим більше розмаїття таких ситуацій буде (за темою, змістом, способом комунікативної взаємодії), тим ефективнішою буде дидактична компонента такого інтерактиву.

Як відомо, інтерактив по суті є способом активної взаємодії. Тому в цій публікації ми розглядаємо основне поняття не лише як технологію чи сукупність методичних прийомів, засобів навчання. Передусім ми вбачаємо в інтерактиві потенціал додаткового стимулювання і формування досвіду практикування іншомовної компетентності. Адже, інтерактив у навчальній взаємодії цінність має не лише навчальними результатами, але й процесом, осмисленням алгоритмів організації, технологічним супроводом. Це аспект розкриває додаткові перспективи використання інтерактиву для формування професійно спрямованої іншомовної компетентності здобувача. Інтерактив передбачає навчальну взаємодію на засадах рівності, поваги особистості, паритетності. Така взаємодія у свою чергу спирається на системний зворотній зв'язок, рух від наставництва в професійній співпраці до поступальної адаптації людини в освітнє середовище. У цьому бачиться значний потенціал інтерактиву в реалізації ідей педагогічного партнерства учасників освітнього процесу, втілення на законодавчому рівні унормованих позицій щодо розумного пристосування і потреби забезпечення психологічного комфорту в освітньому процесі (Закон України «Про освіту») [4].

Інтерактив як елемент методики вивчення іноземної мови має потужний мотиваційний потенціал. Адже через можливість працювати творчо, активно комунікувати без остраху негативного оцінювання навчальної діяльності під час використання інтерактиву для формування іншомовної компетентності створюються передумови опори на внутрішню навчально-пізнавальну мотивацію, вироблення культурно обумовленої потреби комунікувати іноземною мовою. Загальновідомий факт: здобувачі, які захоплюються комп'ютерними іграми, конструктивніше оперують мовними конструктами англійської мови, бо ця мова традиційна для спілкування в середовищі шанувальників комп'ютерних ігор.

У цій статті на підставі вивчення матеріалів з відкритих джерел виокремимо ключові аспекти партнерства у використанні інтерактиву для формування іншомовної компетентності в роботі із здобувачами закладів вищої педагогічної освіти. Акцентовано увагу саме на вищій педагогічній освіті, оскільки методичні аспекти організації освітнього процесу традиційно містять елемент професійного спрямування. Тобто викладач формує методичні фахові компетентності опосередковано, через спільне проєктування і розроблення змісту навчального заняття із студентами. Отже, виділимо аспекти, на які слід звернути увагу викладачам і здобувачам під час використання інтерактиву для формування іншомовної компетентності особистості.

Виділимо три етапи навчальної взаємодії: підготовчий, процесний, рефлексивно-аналітичний. Підготовчий етап навчальної взаємодії, на думку А. Фандєєвої [10], передбачає ґрунтовність знань мови здобувачів. Безумовно, ґрунтовні базові знання істотно полегшують роботу педагога із здобувачами освіти. Однак, у плані формування іншомовної компетентності інтерактив радше має спиратися на готовність, ініціативність і відкритість комунікативної взаємодії. У такому випадку можлива вчасна корекція і конструктивна робота над помилками. Для успіху використання інтерактиву, на наш погляд, на підготовчому етапі більш важливим є прагнення викладача створити середовище відкритого спілкування, позбавленого ймовірності маніпуляцій. Цього можна досягти ясністю і чіткою вербалізацією навчальних, розвивальних цілей конкретного аудиторного інтерактивного заняття, розроблення покрокового алгоритму дій учасників. На підготовчому етапі корисно формувати емоційну спільність, коли люди різний темперамент, емоційні, чуттєві прояви спрямовують на досягнення попередньо визначеної мети. Не варто прагнути стабільної єдності, адже інтьерактив саме дає змогу проявити персонально значимі елементи поведінки, характеру, ціннісних ставлень.. Для успіху інтерактивного навчального заняття важливо зберегти і вербалізувати позитивну взаємозалежність суб'єктів, наприклад: усвідомлення спільної мети, перефразування, уточнення, мовне толерування, виділення мовної лакуни як навчального ресурсу. Тоді під час наступних двох етапів використання інтерактиву викладач і здобувачі докладатимуть спільні зусилля для вирішення викликів, що виникнуть під час проведення інтерактивного навчального заняття.

На підготовчому етапі важливо з'ясувати і чітко визначити який інтерактив планується використовувати, що в обраному варіанті потрібно для успіху: технічні ресурси, цифрові застосунки, технологічні карти чи інструкції.

Процесний етап інтерактивного заняття з метою формування іншомовної компетентності особистості має наступні контрольні аспекти: продумати можливості демонструвати автентичність кожним учасником педагогічної взаємодії, вербальне, візуальне стимулювання необхідності усвідомлення індивідуальної та групової відповідальності. У цьому аспекті знову варто уважніше переглянути стратегії спільнот шанувальників комп'ютерних ігор, в який спосіб вони формують внутрішню і зовнішню мотивацію спільної діяльності окремих суб'єктів. Інтерактив, спрямований на формування іншомовної компетентності, має надавати можливість задовольняти основні міжособистісні потреби в процесі спільної діяльності та спілкування; підтримуюча взаємодія, що забезпечує психологічний комфорт, формує досвід спілкування.

На цьому етапі можна виокремити підетапи. Організаційний (виділення ідеї, розподіл на групи, пари, конкретизація завдання, ознайомлення з роздатковим матеріалом і правилами гри за потреби).

Формуючий підетап, коли власне формується іншомовна компетентність засобами інтерактиву. Розглянемо стисло деякі приклади інтерактиву для формування іншомовної компетентності.

Інтерактив «hot summary» передбачає відкрите навчання за принципом «рівний рівному», його призначення: зняти внутрішні обмеження, навчитися не лише висловлювати іноземною мовою свою думку, але й змінювати свою думку під впливом більш сильних аргументів. Для цього інтерактиву важливим є статистичний аналіз джерел, які використовувалися під час формування аргументів того чи іншого мовного конструкту.

Інтерактив «reflexive circle» допомагає налаштуватися на взаємодію, порозумітися на засадах комунікативної толерантності. У цьому аспекті ми підтримуємо позицію Ю. Стежка [9], який зосереджує увагу на врахуванні мовного вираження культури під час формування іншомовної компетентності. Цікаві вправи для цього інтерактиву: недописаний комплімент, лист в парі, описати слово чи словосполучення без вживання кореня слова.

Інтерактив «interview» – надзвичайно цікавий і широкоживаний. Можна використати елемент Q-A інтерв'ювання, коли задалегідь пропонуються контраверсійні питання міжкультурної чи іншомовної комунікації, мовної лакуни тощо.

Інтерактив «ground table» досить простий в організації. Для успіху важливо залучити усіх учасників до активного комунікування, варто визначитися з регламентом і форматом резюме такої форми дискусії.

Інтерактиви «project», «expert groups», «excursion chainstory» мають певні спільні риси. Це ресурси розвитку креативного мислення. В основі змісту цих інтерактивів покладено кейси – ситуації мовної практики реального життя. У цьому варіанті доцільно надати більше свободи здобувачам обрати чи сформувані зміст таких ситуацій – навчальних кейсів. Доцільно звернути увагу, що приклади таких ситуацій можна віднайти в соціальних мережах, медіапродуктах. Таким чином ці інтерактиви максимально наблизатимуть навчання до реалій сьогодення. А це, безумовно, сприяє виробленню стійких мотивів навчальної активності і самостійності здобувачів у формуванні іншомовної компетентності. Приклади таких інтерактивів: колективна рольова гра на вирішення комунікативної проблеми, суперечка-полілог представників з різними точками зору на одне явище чи процес, моделювання комунікативних ситуацій.

Інтерактив «chain story» передбачає продовження історії, початої іншим учасником. Він сприяє активізації словникового запасу здобувача, відпрацюванню навичок граматики.

На рефлексивно-аналітичному етапі важливо дати змогу вербалізувати власну поведінку в контексті поведінки інших суб'єктів на інтерактивному занятті. Такі рефлексії корисні для соціалізації і професійної ідентифікації учасників освітнього процесу. Для формування іншомовної компетентності надзвичайно цінується робота над помилками, а не приховування чи забуття зроблених помилок.

Креативний підхід, відкрите партнерство викладача і здобувачів освіти дасть змогу попередити трудність і багатоплановий характер підготовки інтерактиву. Інтерактив дає змогу усвідомити, що помилка допомагає сформуванню позитивної мотивації до навчання. Він спирається на вдосконалення загальних компетентностей критичного і креативного мислення, соціальної взаємодії в позитивному психологічно комфортному середовищі (швидкочитання, розвиток дрібної моторики, екологія інформаційного простору, безпека комунікування). Інтерактив передбачає також опору на виявлення і розуміння феноменів реального життя, що вкрай значуще для формування іншомовної компетентності.

Використання інтерактиву для формування іншомовної компетентності дає змогу спрямувати навчальну взаємодію на вироблення сталої культури навчання упродовж життя, або екосистеми навчання, коли є усвідомлення, що навчання це не ZOOM конференція і на аудиторне заняття, а досвід конструктивного використання застосунків і форм навчання з розумінням їх сценаріїв.

Інтерактив дає чіткі, розмаїті способи оцінювання, зрозумілі критерії, стимули взаємного і самооцінювання. Це так само впливає на творення позитивних навчальних мотивів. Аналітика результатів використання інтерактиву для формування іншомовної компетентності особистості має передбачати аналіз суперечностей і парадоксів комунікування іноземною мовою, самооцінку через приклад, а не взірці, єдині, але не однакові, критерії успіху, здатності дотримуватися попередньо визначеного таймінгу.

Висновки. Отже, у цій розвідці розкрито актуальні аспекти формування іншомовної компетентності особистості ресурсом інтерактиву. Для формування іншомовної компетентності використання інтерактивів сприяє реалізації принципу педагогічного партнерства усіх учасників освітнього процесу. Інтерактив як елемент методики вивчення іноземної мови має потужний мотиваційний потенціал. У статті розкрито ключові методичні поради щодо використання інтерактивів під час вивчення іноземної мови у закладах вищої педагогічної освіти: *hot summary, reflexive circle, interview, round table, project, expert groups, dozens of questions, excursion chainstory*, інші. Спільною тезою, яка об'єднує методичні аспекти цих інтерактивів є

зосередження на конкретній проблемі, орієнтування на кооперацію і партнерство, відмова від формального контролю та оцінки; активізація групової комунікативної діяльності; психологічно комфортні умови навчальної взаємодії.

Перспективами подальшої розробки теми авторка бачить розроблення методичних інструкцій для педагогів-початківців щодо використання інтерактиву під час формування іншомовної компетентності особистості (залежно від різних рівнів освіти, рівня мовної підготовки здобувачів).

ЛІТЕРАТУРА

1. Hymes D. On Communicative Competence. Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 1971. 174 p.
2. Ворожбіт-Горбатюк В., Собченко Т., Козиренко С. Теорія ортобіозу Іллі Мечникова: потенціал євроінтеграції національної освіти. *Новий колегіум*. 2023. № 1–2. С. 105–109. DOI: 10.30837/nc.2023.1-2.105
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання. [Наук. ред. укр. видання д-р пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2017, № 38–39, ст. 380. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
5. Іванчук Г. Іншомовна комунікативна компетентність як складова професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 4 (58). 2016. URL : <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/1068/1/Inshomovna%20komunikativna%20kompetentnist.pdf>
6. Корнева З. М. Компонентний склад іншомовної професійно-орієнтованої комунікативної компетентності студентів ВТНЗ. *Молодь і ринок*. 2014. № 6. С. 36–41.
7. Професійний стандарт на групу професій «Викладачі закладів вищої освіти». Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства № 610 від 23.03.2021. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/standarty/2021/03/25/Standart%20na%20hrupu%20profesiy_Vykladachi%20zakladiv%20vyshchoyi%20osvity_25.03.pdf
8. Ставицька І. В. Іншомовна компетентність : місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 4 (30). С. 280–286.
9. Стежко Ю. Мовне вираження культури: комунікативна толерантність. 2023. № 1(23). Сучасні дослідження з іноземної філології. С. 141–149. DOI <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2023.23.141-149>
10. Фандєєва А. Є. Формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів закладів вищої технічної освіти засобами інтерактивних технологій. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми* : збірник наукових праць / гол. ред. Н. І. Лазаренко; Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця : Друк плюс, 2020. Вип. 58. С. 67–77. DOI: 10.31652/2412-1142-2020-58-67-77